

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-13>

УДК 330.341:334:338.1

Вікторія ВАСЮТА

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

<https://orcid.org/0000-0002-7469-3968>

e-mail: vasuta_v_b@meta.ua

Оксана ЖИТНИК

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

<https://orcid.org/0000-0001-5397-8238>

e-mail: oxanashytnyk@gmail.com

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В статті проведено загальну оцінку рівня інноваційності вітчизняної економіки. Здійснено моніторинг базових показників інновацій на основі порівняння позицій України та інших європейських країн у світових рейтингах, що характеризує інноваційний розвиток. Наразі Україна значно відстає від передових країн Європи у процесі формування економічної системи інноваційного типу. Базисом для забезпечення сталого розвитку нашої держави виступає діяльність підприємств переробної промисловості. Автори наголошують на тому, що інноваційність доцільно визначати як надважливий та найдієвіший інструмент підвищення ефективності функціонування підприємництва переробного сектору промисловості. Для сучасної української економіки характерним є переважає серед підприємств переробної промисловості виробництв із технологіями низького рівня. Проте, не дивлячись на вплив різних негативних чинників розвитку, експерти схильні вважати, що розвиток саме інноваційного підприємництва переробної галузі промисловості, який буде базуватися на впровадженні новітніх інноваційних рішень у виробничий процес, є надважливим для післявоєнного відновлення України та посилення її позиції на світовому ринку.

Ключові слова: інноваційне підприємництво, розвиток, інноваційність, конкурентоспроможність, рейтинг, переробна промисловість.

Viktorii VASIUTA, Oksana ZHYTNYK

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»

INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF THE DEVELOPMENT OF THE PROCESSING INDUSTRY

The development of modern innovative entrepreneurship is one of the main ways of Ukraine's sustainable development. Innovations are a powerful tool that enhances its economic security and ensures competitiveness. Innovation is a driving factor in the development of both individual sectors of the economy and the entire economic system of any country. That is why the authors consider innovation as a factor in increasing the level of Ukraine's competitiveness in the world market. The authors carried out a general assessment of the level of innovation in the domestic economy. The monitoring of the basic indicators of innovation was carried out based on a comparison of the positions of Ukraine and other European countries in world rankings, which characterizes innovative development. It was found that in 2021 Ukraine took 58th place in the Bloomberg Innovation Development Index. In 2022, it entered such rankings as the Global Innovation Index and the Networked Readiness Index, where it ranked 57 and 50, respectively. Ukraine lags far behind the advanced countries of Europe in the process of forming an innovative type of economic system. The authors found that the basis for ensuring the sustainable development of our state is the activity of processing industry enterprises. In recent years, the domestic processing industry brings about 10-11% of the total GDP. The authors note that it is advisable to define innovativeness as an extremely important and effective tool for improving the efficiency of the functioning of the business of the processing sector of the industry. The modern Ukrainian economy is characterized by the predominance of manufacturing enterprises with low-level technologies among the enterprises of the processing industry. For the period 2018-2020, the share of the number of innovatively active enterprises of the domestic processing industry was only 13.1%. However, despite the influence of various negative development factors, experts tend to believe that the development of innovative entrepreneurship in the processing industry, which will be based on the introduction of the latest innovative solutions in the production process, is important for the post-war recovery of Ukraine and strengthening its position in the world market.

Key words: innovative entrepreneurship, development, innovativeness, competitiveness, rating, processing industry

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Серед головних шляхів досягнення сталого економічного зростання у наш час варто виокремити розвиток сучасного підприємництва інноваційного типу. Інновації являються потужним інструментом, який дає можливість забезпечити підвищення конкурентоспроможності країни, посилення її економічної безпеки, і пожвавити процес залучення іноземних інвестицій для розбудови власної інноваційної економіки. Рівень інноваційності економічної системи держави може відображатися у технологічній структурі виробництва, обсягах експорту, залежності країни від імпортової високотехнологічної продукції тощо.

Безумовно варто розуміти, що бізнес-одиноці переробного сектору господарської діяльності за обсягом створеного ВВП займають провідні позиції серед інших галузей української промисловості і національної економіки загалом. Таким чином, інноваційний підхід до ведення підприємницької діяльності

компаніями переробної промисловості слугує запорукою сталого розвитку не тільки однієї галузі, а й посилення економічного потенціалу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Інноваційність вважається однією з рушійних факторів розвитку як окремих галузей економіки, так і економічної системи будь-якої держави загалом. Даний напрям наукових досліджень привертає до себе увагу велику кількість вітчизняних вчених, серед яких можна назвати Ю. Бажала, А. Гальчинського, Д. Крилова, Л. Федулової та інших. Особлива зосередженість на вивченні інноваційного типу розвитку галузей переробної промисловості прослідковується в роботах С. Ішук, О. Бойко, К. Рудого, Д. Дмитрієва, А. Бовіна, Л. Загвойської та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Функціонування переробних підприємств приносить українському промислому сектору більше 50% ВВП. При цьому основу структури переробної промисловості становлять суб'єкти малого підприємництва, які здатні окрім іншого забезпечувати велику кількість робочих місць для населення та швидше реагують на зміни зовнішнього середовища [1]. Наразі, надзвичайно актуальним є питання підвищення конкурентоспроможності та рівня технологічного розвитку шляхом запровадження інновацій. Необхідно здійснювати більш глибокий аналіз кількісних і якісних показників діяльності компаній переробної промисловості.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у проведенні аналізу загального рівня інноваційності економіки України і стану розвитку інноваційного підприємництва переробної промисловості.

Виклад основного матеріалу

Вимогою сучасності для досягнення сталого розвитку є формування інноваційної економіки. Тому активне посилення впливу інновацій на державну економіку потребує здійснення багатоаспектного аналізу. Мета останнього полягатиме у встановленні та оцінці головних індикаторів, що характеризують стан розвитку інноваційного підприємництва. Для України корисним стане вивчення досвіду інших країн у площині моніторингу базових показників інновацій. Нині міжнародне співставлення щодо рівня інноваційного розвитку країн відображають різні рейтинги та індекси [2]. Яскравим прикладом слугує рейтинг, який ґрунтується на Індексі інноваційного розвитку, розрахованому агентством Bloomberg (англ. the Bloomberg Innovation Index). Головними складовими показниками індексу є обсяг витрат на НДДКР у відношенні до ВВП, продуктивність праці, відсоток інноваційних компаній у загальній кількості підприємств, кількість науковців на 1 млн. мешканців, додана вартість виробництва у відношенні до ВВП, рівень освіти та патентна активність. Порівняльний аналіз позиції України та деяких інших країн Європи у рейтингу інноваційного розвитку наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Позиції країн Європи у рейтингу Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg, 2016-2021 рр. [3]

Рік	Іспанія		Італія		Німеччина		Польща		Румунія		Україна		Франція	
	бал	ранг	бал	ранг	бал	ранг	бал	ранг	бал	ранг	бал	ранг	бал	ранг
2016	66,81	27	67,86	26	85,54	2	71,64	23	–	–	56,77	41	80,39	10
2017	62,51	29	65,57	24	83,92	3	67,47	22	57,06	38	50,78	42	80,99	11
2018	63,06	29	68,88	20	82,53	4	68,74	21	58,94	35	47,28	46	80,75	9
2019	64,52	30	72,85	21	87,30	2	69,10	22	64,78	29	48,05	53	81,67	10
2020	65,11	33	75,76	19	88,21	1	69,98	25	65,25	32	48,24	56	82,75	10
2021	67,91	31	76,73	20	86,45	4	73,38	23	66,72	32	47,54	58	81,73	13

Дані таблиці 1 свідчать про значене відставання України від європейських держав у інноваційному розвитку економіки, особливо гостро це помітно в останні роки. Серед причин науковці виокремлюють як прогалини у законодавчій базі, так і низький рівень інвестиційної привабливості українського ринку.

Не менш популярними у використанні є Глобальний інноваційний індекс (англ. the Global Innovation Index – GII) [4] та Індекс мережевої готовності (англ. the Network Readiness Index – NRI) [5]. GII націлений на створенні інструментів, які забезпечують розроблення політики щодо сприяння довготерміновому зростанню виробництва, підвищенню продуктивності праці та зростанню робочих місць. У свою чергу NRI характеризує інноваційний і технологічний потенціал країни, а також потенціал її розвитку у сфері високих технологій та цифрової економіки. Місце України у названих рейтингах зображено на рис. 1.

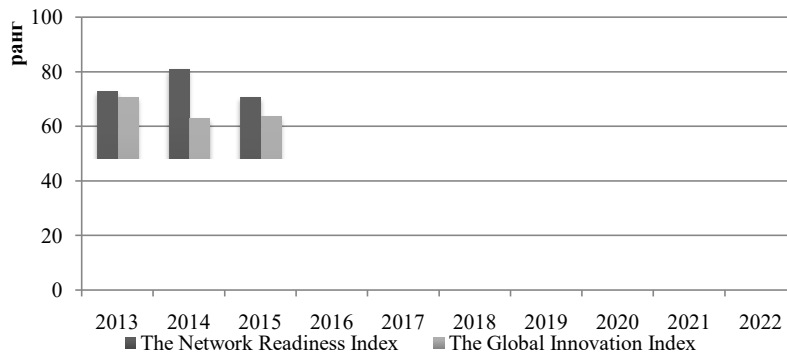

Рис. 1. Позиція України у рейтингах NRI та GII за період 2013-2022 роки

*Примітка: дані по NRI за 2017-2018 роки відсутні.

Сучасні науковці притримуються думки, що більш конкурентоспроможною є продукція, яка є результатом виробництва, зосередженого на новітніх інноваційних технологіях. Україна ж лишається не повністю пристосованою до процесу світового технологічного обміну. Як наслідок, масштаби українського експорту високотехнологічної продукції є відчутно меншими, ніж у промислово розвинутих країн [6, с. 34]. Говорячи про українські реалії, доцільно зазначити, що промислове виробництво являється одним із найвагоміших секторів вітчизняної економіки, яке ладне забезпечити реальне економічне зростання. Особливо важливу роль при цьому відіграє саме сектор переробної промисловості. Підтвердженням цього є дані Держстату України [7] щодо обсягів валового внутрішнього продукту (ВВП), визначеного виробничим методом, і реалізованої промислової продукції (рис. 2). Зокрема, не дивлячись на певні структурні зміни у складі ВВП, переробна промисловість протягом 2016-2021 років незмінно входила в трійку лідерів поміж усіх галузей економіки. Так, у 2019 році частка переробної промисловості у ВВП становила 10,79%, у 2020 році – 10,10%, у 2021 році – 10,28%.

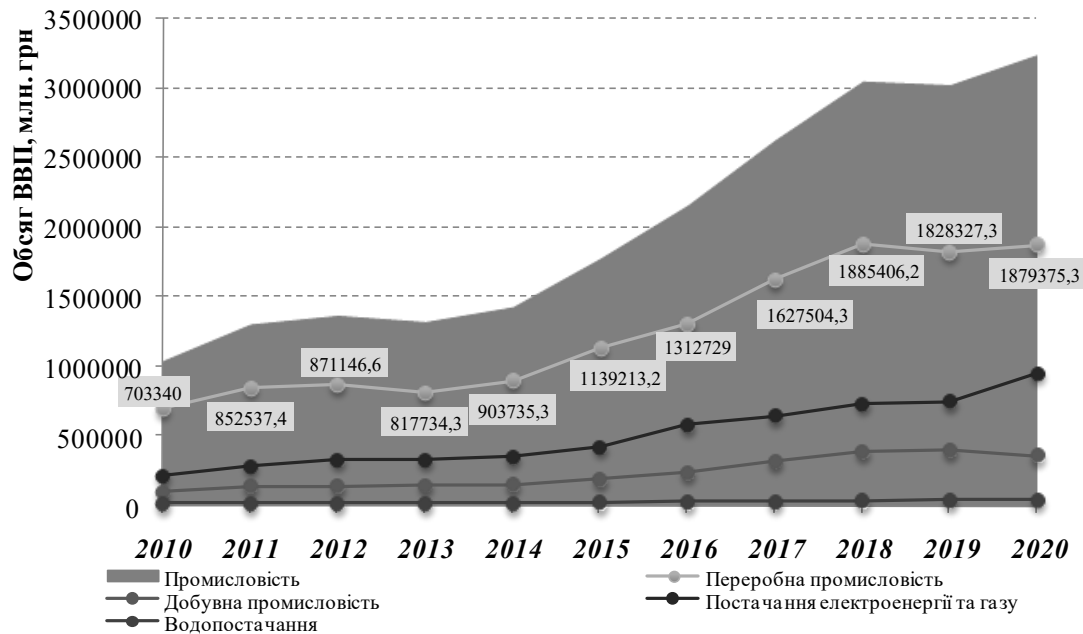

Рис. 2. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності за 2010-2020 роки

Кількість господарюючих суб'єктів переробного сектору української економіки змінюється. Зокрема, за період з 2015 р. по 2017 р. відбувалося щорічне зменшення чисельності підприємств. У подальший проміжок часу, а саме 2017-2019 рр., спостерігалось протилежна динаміка. Отже, у 2017 році функціонувало 114773 од., а у 2019 кількість збільшилася до 118935 суб'єктів. У 2020 році кількість підприємств переробної галузі складала 115133 одиниць. Варто зауважити, що сучасне становище переробної промисловості лишається досить складним. Адже повномасштабна війна на території України призвела до порушення логістики, втрати ринків збуту, довготривалої заблокованості портів, погіршення

платіжної дисципліни, окупації або повного зруйнування потужностей тощо. При цьому фахівці вважають, що переробна промисловість має стати одним із стовпів післявоєнного відновлення України [8]. Частка ж кількості інноваційно активних підприємств переробної сфери у загальній кількості суб'єктів господарювання галузі протягом 2016-2018 років складала 31,8% (3626 од.). За період 2018-2020 років ці значення помітно знизилися, і частка інноваційно активних компаній становила 13,1%, що було рівно 1452 одиниця.

Важливим показником ефективності діяльності підприємств будь-якої галузі є додана вартість. Аналіз структури доданої вартості за витратами виробництва компаній переробної промисловості за період з 2013 по 2020 роки представлено у таблиці 2. Спеціальна агрегація виробництв відображена у таблиці відповідно до Регламенту ЄС № 251/2009. Під доданою вартістю за витратами виробництва при цьому прийнято розуміти сукупний дохід від операційної діяльності, який скоригований на субсидії та непрямі податки.

Таблиця 2

Структура доданої вартості за витратами виробництва суб'єктами господарювання переробної промисловості

Рік	Валовий обсяг доданої вартості за витратами виробництва підприємствами переробної промисловості, млн грн.	Рівень використовуваних у виробництві технологій							
		високий		середньовисокий		середньонизький		низький	
		коди за КВЕД-2010							
		21+26+30.3		20+25.4+27+28+29+30-30.1-30.3+32.5		18.2+19+22+23+24+25-25.4+30.1+33		10+11+12+13+14+15+16+17+18-18.2+31+32-32.5	
млн грн.	у % до гр. 2	млн грн.	у % до гр. 2	млн грн.	у % до гр. 2	млн грн.	у % до гр. 2		
2013	197352,2	21496,3	10,89	52466,1	26,59	61050,0	30,93	62339,9	31,59
2014	281305,6	22437,4	7,98	53234,3	18,92	90407,7	32,14	115226,3	40,96
2015	309613,7	25723,6	8,31	62381,3	20,15	91758,6	29,64	129750,4	41,91
2016	344454,6	32757,4	9,51	57374,9	16,66	108375,0	31,46	145947,3	42,37
2017	459713,5	35617,9	7,75	72107,0	15,69	166013,3	36,11	185975,3	40,45
2018	493255,3	32142,3	6,52	88777,3	18,00	186129,6	37,73	186206,1	37,75
2019	492393,6	32578,8	6,62	104894,0	21,30	154609,6	31,40	199060,4	40,43
2020	552549,5	36215,2	6,55	99762,2	18,05	193335,8	34,99	223236,4	40,40

Джерело: розраховано авторами на основі [7]

Отримані результати показують тенденцію до збільшення обсягу доданої вартості. Це є позитивним явищем для розвитку економіки. Водночас зазначимо, що факторами збільшення доданої вартості виступають зростання прибутку, досягнення більш високоякісних характеристик виготовлюваної продукції та створення інноваційних товарів. Варто зауважити на постійному переважанні серед підприємств переробної промисловості виробництв із технологіями низького рівня. У той час, як високотехнологічні підприємства, починаючи з 2018 по 2020 роки, займають близько 7% загальної кількості. Однак, не беручи до уваги існуючі проблеми розвитку галузей переробної промисловості України, доцільно зазначити про функціонування спеціальних форм організації інноваційної діяльності. Серед останніх виокремлюють технополіси, індустріальні (промислові) парки, кластери та інші.

Створення промислових парків на території України дозволить активізувати інвестиційну діяльність, збільшити іноземні інвестиційні потоки, сприятиме появі нових високотехнологічних виробництв і, як результат, забезпечить стимулювання розвитку реального сектору економіки. Для сприяння розвитку індустріальних парків необхідно продовжувати удосконалювати нормативно-правову базу їх діяльності відповідно до європейських моделей. [9, с. 217-218]. Досить активним у розвитку індустріальних парків є місто Львів. Як приклад, керівництву промислового парку Lviv Industrial Park вдалося залучити фінансування від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) у розмірі 24,5 млн доларів на розвиток території [8].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Для післявоєнного відновлення України та посилення її позиції на світовому ринку надважливим є розвиток переробної галузі промисловості. Водночас цей розвиток має базуватися на запровадженні новітніх інноваційних рішень у виробничий процес. Гострим нині є також питання нівелювання деструктивних факторів впливу на економічне піднесення України. Отже, можна стверджувати, що саме інноваційне підприємництво є наразі актуальним, потребує подальшого вивчення з метою подальшого впровадження інновацій у розвиток переробної промисловості України.

Література

1. Васюта В.Б., Путря А.М., Пивоваров В.О. Стан розвитку малого підприємництва в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2022. № 6. Том 1. С. 160-164.

URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-22.pdf>
([https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-22](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-22))

2. Крилов Д.В. Аналіз рейтингового оцінювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10285>
3. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/europe> – (11.02.2023).
4. The Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/Home> – (11.02.2023).
5. The Portulans Institute (PI). The Network Readiness Index. URL: <https://portulansinstitute.org/> – (11.02.2023).
6. Ішук С. О. Переробна промисловість регіонів України: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». 2020. 341 с.
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> – (12.02.2023).
8. Заступник голови комітету ВРУ з питань економічного розвитку Дмитро Кисилевський: «Завдання держави – за десять років досягти 20% частки переробної промисловості у ВВП». URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/zastupnik-holovi-parlamentskoho-komitetu-z-pitan-ekonomichnoho-rozvitku-dmitro-kisilevskij-zavdannja-derzhavi-za-desjat-rokiv-dosjahti-20-vidskovoji-chastki-pererobnoji-promislovosti-u-vvp.html> – (19.02.2023).
9. Бойко О.М. Основні засади інноваційного розвитку пріоритетних галузей переробної промисловості України. Вчені записки Університету «КРОК». 2019. № 1 (53). С. 206–220. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-206-220>

References

1. Vasiuta V.B., Putria A.M., Pyvovarov V.O. Stan rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini. Herald of Khmelnytskyi National University. 2022. № 6. Tom1. S. 160-164. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-61-22.pdf>
([https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-22](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-22))
2. Krylov D.V. Analiz reitynhovooho otsiniuvannia rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini. Efektyvna ekonomika. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10285>
3. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/europe> – (11.02.2023).
4. The Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/Home> – (11.02.2023).
5. The Portulans Institute (PI). The Network Readiness Index. URL: <https://portulansinstitute.org/> – (11.02.2023).
6. Ishchuk S. O. Pererobna promyslovist rehioniv Ukrainy: problemy ta perspektyvy rozvytku : monohrafiia. Lviv : DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy». 2020. 341 s.
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> – (12.02.2023).
8. Zastupnyk holovy komitetu VRU z pytan ekonomrozvytku Dmytro Kysylevskiy: «Zavdannia derzhavy – za desiat rokiv dosiahti 20% chastky pererobnoi promyslovosti u VVP». URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/zastupnik-holovi-parlamentskoho-komitetu-z-pitan-ekonomichnoho-rozvitku-dmitro-kisilevskij-zavdannja-derzhavi-za-desjat-rokiv-dosjahti-20-vidskovoji-chastki-pererobnoji-promislovosti-u-vvp.html> – (19.02.2023).
9. Boiko O.M. Osnovni zasady innovatsiinoho rozvytku priorytetnykh haluzei pererobnoi promyslovosti Ukrainy. Vcheni zapysky Universytetu «KROK». 2019. № 1 (53). S. 206–220. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-206-220>